

GASETA DE LES ARTS

15 DESEMBRE 1926

DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES

Any III. — Núm. 63

Whistler

En un auto-retrat de joventut, que pot datar-se l'any 1858 o potser el 1857, el pintor James Mac Neill Whistler ens apareix en els seus vint-i-tres o vint-i-quatre anys. Un capell d'ales amples li cobreix la cabellera espessa, cargolada i llarga fins a tapar-li les orelles; és vestit d'una americana un xic fantasista, amb coll de vellut, que lliga, amb deixadesa elegant, el nus d'una corbata «Laval-lière». La cara és amable i plena de simpatia; un bri de malícia benevolenta anima lleugerament la mirada, i tot el rostre, on palpita el somriure gairebé imperceptible de la boca, que ombrreja un bigoti juvenívol, i la nariu d'un nas sensual. Aquest és el Whistler dels primers anys de França; el Whistler un xic excèntric i un poc bohemí, seguint la moda, no ben passada encara de Murger, tal com, ens el pintaven tantes vegades els seus amics i contemporanis, tals que Fantin-Latour i l'escultor Drouet.

En aquest temps, no feia més de dos o tres anys, que Whistler havia deixat l'Amèrica i vivia a París d'una pensió modesta, però suficient per un artista jove, que li passava la seva família, i començava a fer-se ja la seva petita reputació entre els amics com a gravador d'aiguaforts. El gravat fou, en efecte, el seu primer ofici que havia après abans d'ésser autoritzat pel seu pare a donar-se lliurement a la seva vocació artística. Car Whistler, no era pas destinat pels seus a cap carrera artística, segons les dades biogràfiques ens diuen.

Whistler va néixer, com se sab avui fixament, a Lowell (Massachusetts), el dia 11 de juliol de 1834. Ell mateix deia, però, que havia nascut a Bòston, i un temps després deia que el seu lloc de naixença fou Baltimore. Amb humor, afegia en parlar del seu lloc de naixença, que tothom té el dret de modificar d'acord amb les seves simpaties les dades del seu estat civil, i que havia adoptat Baltimore perquè era descendent

WHISTLER. — Retrat de Miss Alexander. Col·lecció Alexander - Londres.

d'una antiga família del Sud i que havia nascut a Lowell, per pur accident.

El pintor Whistler fou el fill del major George Whistler, oficial distingit de l'exèrcit dels Estats Units, en la categoria d'enginyers. Com a tal, el major Whistler, cooperà a l'establiment dels ferrocarrils a l'Amèrica del Nord. L'any 1842, a petició del govern de Rússia, el pare Whistler fou posat a la disposició d'aquell govern per a construir el ferrocarril de Moscou a Sant Petersburg. Així, es traslladà a Petersburg amb la seva família i allí va estar fins a la seva mort ocorreguda en 1849. Així el pintor Whistler va passar molts anys de la seva infantesa a Rússia. Allí és on va aprendre el francès, molt parlat en la societat russa. A n'aquesta circumstància es deu la fàcil aclimatació de Whistler a l'ambient parisenc. Casat per dues vegades, el pare Whistler, va tenir tres fills del primer matrimoni, un dels quals fou Ledy Heelen, esposa de l'il·lustre cirurgià i alhora gravador distingit, Sir F. Seymour Heelen. El pintor fou el fill gran del segon matrimoni.

De retorn a l'Amèrica, amb la seva família, James Whistler, encaminat pel seu pare a la carrera militar, fou admès en 1851 a l'Escola de West Point. El seu esperit precoç, febrós de fantasia i d'independència no li va permetre adaptar-se a la disciplina militar, i hagué de deixar l'Escola, com li calgué deixar més tard l'oficina de la Marina a Washington on, empleat al servei de cartografia, dibuixava tothora ninots, dins el gust de Gavarni i de Raffet, i en els marges de les planxes que li confiaven. Resten algunes d'aquestes planxes que són el punt de sortida de la seva carrera de gravador artista.

Manifestada un dia la seva vocació per les arts, la família no li oposà obstacles, i Whistler fou enviat a París, que era aleshores el gran centre d'ensenyament de l'art, compartit amb Roma. Arri-

bà en 1854 a la capital de França i ingressà com alumne al taller de Gleyre, que era amb el de Couture el taller de París més cèlebre. Era el taller de Gleyre el que havia tingut Delacroix i Gerôme. Whistler no fou pas un deixeble molt assidu. Treballava sobretot al Louvre on preferia estudiar els mestres. Es trobaven amb ell al Louvre, Manet, Bracquemond, Legros, Fantin-Latour, joves independents que els jurats dels salons oficials ben aviat deixarien al marge de les exposicions. Whistler féu aviat amistat amb tots ells i s'uní més estretament amb Fantin-Latour. Aquesta amistat gairebé fraternal, marca una data especial en la biografia de Whistler, car si ella fou útil a Fantin, que va rebre del seu amic en les hores difícils serveis veritablement importants, fou d'altre part preciosa per Whistler, que va rebre del seu amic una influència decisiva en la seva vocació artística.

En efecte, Fantin en aquesta època, estava en possessió d'una tècnica que s'ignorava, i s'exercitava en la recerca de solucions que avui es consideren les més perfectes de la nostra producció contemporània. Whistler amb el seu esperit agut i clarivident, comprengué des del principi tota la valor del seu amic i li testimonià tothora una admiració, i fins molts anys després, en la juvenesa, en què l'americà demana en ses lletres consells al seu vell amic. En veritat, en aquella hora, Whistler com a pintor no solia fer gran cosa; i tot li calia estudiar-ho, però tenia l'aventatge enorme de no haver de desapendre res. El seu bagatge consistia gairebé totalment, en les seves dots innates de gravador. Les primeres planxes «The Coast Survey» executades pel Ministeri de Marina de Washington, testimonien, malgrat i el seu caràcter cartogràfic, una rara delicadesa de visió i una habilitat de l'eina no menys rara. Es doncs, com a gravador que Whistler inaugura la seva carrera i comença la seva reputació.

L'any 1858 Whistler es féu conèixer per les primeres planxes de la col·lecció que avui s'anomena «série française». Formen una col·lecció de planxes gravades durant el curs d'un seu viatge a l'Alsàcia, que allargà fins a l'Alemanya i a les quals, de retorn, hi afegí quelques coures més vells, component temes populars, com: «La Vieille aux Loques», «La Marchande de moutarde», «Les Chifonniers», «La Cuisine», o retrats com «La Mère Gérard» que va pintar dues o tres vegades en aquesta època; els fills de la germana Annie, Artur Haelen, Funette, etc. Aquestes primeres estampes foren editades per Delâtre.

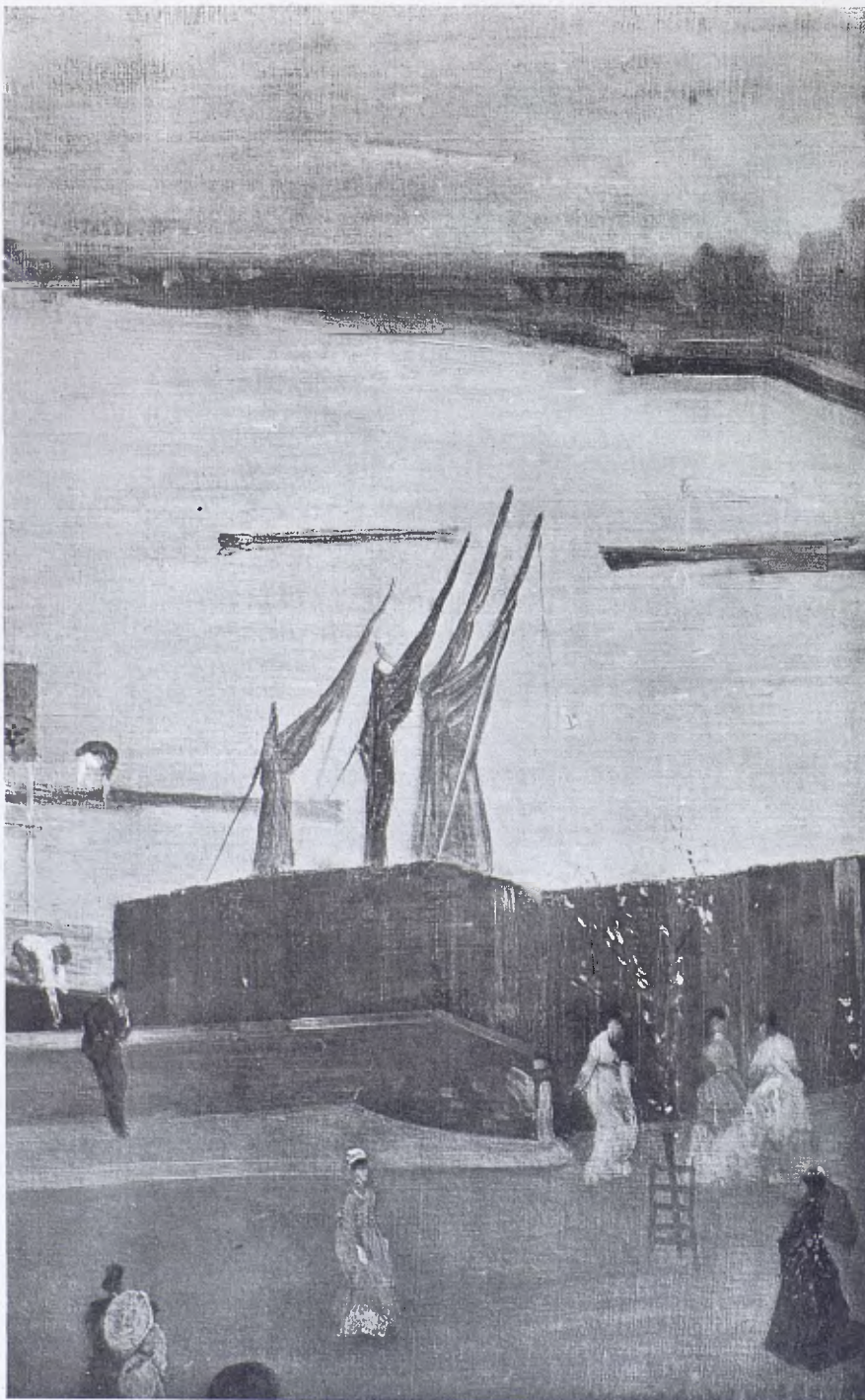
Era aquella l'hora en què es promovia a França el més brillant renaixement de l'aiguafort amb els Meyron, els Bracquemond i els Jacquemard, els Legros, etc. Whistler seguí el seu impuls i aguantà brillantment el seu lloc en mig d'aquests mestres. Però, bé que el nostre pintor sigués posseïdor d'aquest art, lliure, decidit, digne de la més bella tradició dels mestres, i que afegís més tard a n'aquesta sèrie una col·lecció més i més personal dels seus

«La mar» per James Mac Neill Whistler. Col·lecció Whitmore a Londres.

gravats, no s'acontentà pas de la carrera de gravador i volgué ésser pintor. Malgrat i les dificultats inherents al seu defecte d'educació primària, avança aportant a la realització d'aquesta ambició seva, la voluntat, la temeritat i el mètode que marquen el seu caràcter, al llarg de les diverses èpoques de la seva vida.

D'aquesta època resten quelques obres molt significatives, relativament a les seves tendències primerenques. La primera, és el retrat que hem esmentat al començar, representant «Whistler jove» que pertany a M. Samuel Avery. Hom hi nota la influència de Rembrandt, que tots els gravadors havien pres com a guia i

«Moll de Chelsea» per Whistler. Col·lecció Freer a París.

al qual els joves realistes retien un culte igual al que professaven per Velàzquez. Whistler va ésser quelques anys més tard a Amsterdam, en pelegrinatge vers al mestre predilecte. Mai no pogué acomplir el viatge somiat a Espanya. Entre les altres obres dels començos hi figuren «La Mère Gérard», la testa del «Vieux marchand de pots de Faïence», de la col·lecció del seu amic Drouet, el retrat de «M. Jonide», etc. Aquestes pintures fortes, robustes, colorides, molt franceses d'aspecte, fan pensar amb els realistes francesos que seguien el romanticisme entre Decamps i Charlet; elles recorden sobretot, Courbet, que Whistler adop-

ta com a mestre, durant un temps.

La principal peça d'aquesta època és també la seva primera obra mestra «Al Piano», pintada en 1859. En aquesta obra, amb el record dels mestres d'Holanda, la influència directa de Fantin, es manifesta, ja sia en la tècnica que ha esdevingut més lleugera i fluida, ja sia en el sentiment del clar i obscur tan dolç i tendre; ja sia en la comprensió d'aquest petit acte de vida penetrat amb la més rara sensibilitat.

Whistler s'aventurà a portar al Saló el seu quadre «Al Piano», com ho féu Fantin amb la seva «Liseuse» i les «Brodeuses». Tots dos foren rebutjats en un bell conjunt; amb ells eren refusats també, naturalment, els seus camarades Legros i Ribot. Es aleshores, que Bovin, el més vell de tots, i disfrutant ja d'una devota reputació entre un públic escollit d'amateurs, organitza en el seu taller de la rue Saint-Jacques, una exposició de les obres dels joves proscrits, per protestar així, contra la injustícia dels jurats. Allí va portar-hi tots els seus amics i entre ells Courbet. Es allí que Whistler va conèixer a Courbet, la influència del qual va exercir-se damunt les seves obres fins al 1865 o 66, època en què tingué ocasió de treballar amb ell a Trouville, durant dos estius. «La vague bleue», «Le Pont de Westminster» i «El Tàmesis glaçat» i algunes altres obres a ple aire, concebudes de cara al Tàmesis, o l'Oceà, són testimonis de l'acció exercida pel mestre d'Ornans, sobre l'art del pintor americà.

De 1859 a 1863 Whistler va i ve constantment entre França i Anglaterra, instal·lant-se tan aviat a Bretanya com als Pirineus. Viatja a Holanda amb Legros, que després el va seguir a Londres. Després, cansat d'aquestes pelegrinacions constants, es fixà a Anglaterra, a les vores del Tàmesis, on la mare de l'artista ve a establir-se aviat. Allí agafa amistats amb Millais, Rossetti i Albert Moore, i els rastres d'aquestes amistats s'observen en més d'un dels seus treballs.

«Al Piano» fou executat al curs d'un viatge a Londres, el mateix que el seu quadre «Music Room», que li és un xic posterior. A la ingenuïtat encisadora dels primers temps hi afegia una independència nova, un imprevist en la composició, una varietat en els efectes de clar i obscur i en els acords dels tons. Whistler pensa encara amb els petits mestres — tan grans — de l'Holanda que sigueren Rembrandt, Pieter de

Hooch i Vermeer de Delft. La peça capital d'aquesta època, sinó pel seu valor artístic almenys pel brogit que armà la seva exposició, és la «Fille blanche». Executada en 1862, fou enviada al Saló el 1863; de nou rebutjada amb els principals quadres dels seus amics Fantin, Legros, Bracquemond i altres, fou exposada al famós Saló dels Refusats, on va ésser assenyalada per la crítica com l'obra més remarcable. Aquest escàndol i aquest succés varen començar la reputació de Whistler.

Aquesta «Fille blanche», retrat d'una bella irlandesa de cabells rossos, Joe, qui ocupa en aquesta data un lloc interessant en la biografia de l'artista i en la seva obra inaugura una nova manera. Influències de Velázquez, de Courbet o de Vermeer de Delft, tot això es confon i s'oblida per no deixar aparèixer en aquesta estranya i enigmàtica figura res més que el record de Millais i els primers símptomes de la seva febre japonitzant. Evidentment el seu talent es modifica. Un petit esdeveniment, les conseqüències del qual foren importants per la història de l'art i de les indústries decoratives, a la segona meitat del segle XIX, acabava de produir-se. Es la descoberta (?) del Japó. Ella era deguda a un dels seus amics del grup realista, Bracquemond, al qui l'atzar havia posat en possessió d'un bell àlbum d'Hok'sai, i havia sigut propagada a París per l'establiment en aquells dies d'un comerç de bibelots d'Extrem-Orient, que esdevingué ràpidament actiu. Tots els artistes i amateurs corrien adalerats darrera les japoneries i xineries. Whistler fou un dels més ardents col·leccionistes. Des d'aleshores es mostra en la seva obra una sensibilitat i un esclat en el color veritablement excepcional que s'afirma en un conjunt d'obres que són les més brillants, les més fresques i les més delicades. D'aquesta inspiració extremorientalista han nascut les següents obres: «Le paravent doré», «Le Balcon», «La Princesse du pays de la porcelaine», que en 1865 vingué a renovar el succés de Whistler als Salons de París. Cal afegir a aquestes obres esmentades algunes altres, car la passió japonitzant s'estengué a la famosa decoració de la Cambra dels Paons, encomanada a l'artista per M. Leyland i pe teixent avui a M. Charles L. Freer.

Aquestes obres, en les quals el Japó serveix de pretext, són concebudes amb un esperit d'imitació un xic literal, o almenys amb una preocupació potser un xic estreta de traduir ço que apareixia com els elements inèdits d'una incomparable natura morta. Whistler, però, arribant a alliberar-se d'aquesta manera un xic «terre à terre», comprengué ben aviat el sentit i les lleis de l'estètica japonesa.

«La Fille blanche» fou concebuda la primera, a la recerca dels tons damunt tons que el conduïren a aquest sistema de transposicions musicals, els principis de les quals regiran des d'aleshores tota la

«Interior» per Whistler. Col·lecció J. Hecker a París.

seva obra. Aquest quadre obra la sèrie a la qual pertanyen dues altres exquisides pintures, que són la «Simfonia en blanc n.º 2» i la «Petite fille blanche» — encara la bella Joe dels cabells rossos recolzada al marbre d'una xemeneia — i la «Simfonia en blanc n.º 3», on la mateixa figura

apareix allargada en un canapè en companyia d'un altre model encisador, també de cabells rossos. Aquesta darrera pintura assenyalava de nou en Whistler una de les seves tendències a seguir la influència britànica, car en la «Fille blanche», en efecte, hom hi troba els rastres de l'admiració

sentida per Millais, el mateix que en «La Princesa del País de la Porcellana» hom hi pot reconèixer fins a un cert punt la manera de pintar de Rossetti, i en la «Simfonia en blanc n.º 3» l'amistat que va unir a Whistler amb el pintor anglès Albert Moore. Mes aquestes relacions amb el mitjà prerrafaelista britànic són cosa momentània.

LEONCI BÉNÉDITE

Conservador al Museu del Luxembourg.

(Seguirà.)

Sant Francesc d'Assís i l'art

(Continuació del número anterior.)

Una gernació de frares entusiastes escamparen d'una part a l'altra del món el nou cristianisme de sant Francesc, cristianisme que per manifestar-se i estendre's adoptà totes les formes: predicacions, poemes llatins i en llengua vulgar, escrits populars, tractats de teologia i filosofia. Tres homes eminents foren a Itàlia els apòstols de major eficàcia de la religió franciscana: Antoni de Pàdua, l'orador popular; Bonaventura, el pensador místic, i Jacopone de Todi, el poeta inspirat. Tots tres i mil d'altres proclamaren la santedat de l'amor, la unitat de Déu i del món, el caràcter humà de l'Home-Déu, i tot això en un llenguatge senzill, intel·ligible al poble i sempre meravellosament ric en imatges. Els cants de Jacopone van arribar a ésser universalment tan celebrats com les Meditacions de Bonaventura sobre la vida de Jesús; i més forta encara va ésser la influència de la predicació. Com succeí en altre temps amb l'art grec, va precedir al nou art clàssic italià un florejament de l'eloqüència i de la poesia.

Entrant a considerar els primers passos de l'art nou en sos diferents dominis, trobarem tot seguit que, pel que a l'arquitectura fa relació, després de la mort de sant Francesc va ésser la primera en pendre un vol important i original. I com les ordres mendicants, a diferència de les ordres religioses anteriors, eren ordres pròpiament ciutadanes, al cap de poc temps es va provocar en cada vila, en cada poblet, una activitat de construccions d'una riquesa portentosa, dedicant-se el poble enter a edificar una hermosa església i un magnífic convent pels frares. Les petites esglésies, que fins llavors havien estat construïdes amb una senzillesa absoluta, varen tenir que cedir el lloc a edificis més grans; perquè d'any amb any creixia l'ardor del poble, i al propi temps també creixia en les ordres mendicants la necessitat de la dignificació.

L'ordre de framenors i la dels pares predicadors varen adoptar en un principi, per a les seves esglésies, els diferents sistemes de l'arquitectura cisterciense, mes transformant-les fins al punt de fer-ne creacions noves; però

«Al piano» per Whistler. Col·lecció E. Darios a París.

veiem que Giunta pintà un Sant Christus per a la Basilica d'Assís en 1236 per encàrrec de fra Elías. En les obres de Giunta s'hi manifesta una nova concepció, completament naturalista, de Jesús Crucificat. I una cosa hi ha absolutament certa, i és que després de sant Francesc, i baix la influència directa del Sant, la concepció de Crist en Creu es transformà i que els artistes demostraren un zel, fins llavors desconegut, en celebrar aquest moment de la Vida de Jesús.

Durant el segle XIII s'operà una revolució total en aquesta escena; tots els elements simbòlics i al·legòrics desapareixen, i tot es converteix en vida i realitat. Les darreres paraules «Consumatum est», es representen d'una manera directa; Jesús mort, però humanament, després de patir sofriments inexplicables; sa Mare, que ha participat dels seus sofriments, es desmaia en el paroxisme del dolor; sant Joan i altra Maria procuren sostenir-la pels braços, mentre que la Magdalena cau abraçada al peu de la Creu.

(Seguirà.) VICENS DE MORAGAS.

Una Exposició de pintura antiga a les Laietanes

El nostre comerç d'obres d'art antigues comença a ésser (i ho diem en honor dels que hi intervenen, entre els quals figuren avui a Barcelona — com a totes les grans capitals — artistes i persones cultíssimes) alguna cosa més que una trista tràfica de desmembració del nostre patrimoni artístic. Els antiquaris d'ara no són ja la pobra gent instintiva i mal preparada que duia a vendre tresors d'art català a l'estranger; ara entre ells n'hi ha molts que saben enriquir el nostre patrimoni artístic comprant coses d'art antic a fora i venent-les aquí.

Un moviment curiós de col·leccionisme s'ha desvetllat entre nosaltres, corresponent sens dubte al matèix fet que ha promogut aquesta milloració en el ram del negoci d'an-

tiguitats. Els *amateurs* i compradors cada dia són més i més intel·ligents i exigents. Les exhibicions, vendes i subhastes d'antiguitats són cosa corrent avui dia, i les obres que en elles s'hi porten cada dia millors, establint-se una confiança entre compradors i venedors i una seriositat que és indispensable per a mantenir un mercat i una afició.

Les nostres col·leccions públiques i privades han lograt reunir una part important del patrimoni artístic de la terra, les peces mestres del qual, avui degudament valorades, no estan pas a l'abast de totes les bosses; però el col·leccionisme té una altra missió a complir, i és la de nodrir la terra d'obres d'art dels altres països. No manquen avui a Barcelona un o dos col·leccionistes d'alta categoria que recopilen obres dels grans mestres clàssics i acuden a les grans vendes que es fan al món, disputant peces cabdals que vénen a enriquir Barcelona. Un altre col·leccionisme no menys intel·ligent, s'ha dedicat a la recerca de les obres dels mestres catalans del segle XIX, tan oblidats fins ara. Des dels romàntics als naturalistes com en Rigalt, en Martí i Alsina, en Vayreda, etc., tot un estol de petits mestres són amorosament reconeguts i estimats pels nostres *amateurs*. Un altre col·leccionisme, finalment, s'ha dedicat a la pintura dels segles XVII i XVIII d'Europa, on, descomptant aquells mestres cabdals inassequibles, hi ha mestres de segon ordre exquisits i meritíssims que cada dia s'avaloren més.

En general, els nostres antiquaris puen en aquest pou sens fi dels grans centres artístics d'Europa i porten aquí una selecció d'obres estimables que queden entre nosaltres. Tal és el tipus d'exposició-venda que ha estat oberta a les Galeries Layetanes. L'*amateur* hi ha pogut admirar peces a preus assequibles i de valor positiu que ha d'ésser sempre creixent. Així tota una sèrie de petits mestres flamencs i holandesos ha sigut presentada i acollida pel públic amb afectes dignes de la serietat de l'exhibició. Una taula

GIOTTO. — «El sermó als ocells.» Fresc a l'església de Sant Francesc a Assisi.

amb «La Verge i el Nen», atribuïda a Metsys, ha obtingut preus respectables. Un paisatge atribuït a Breughel també ha assolit bones apostes.

Els noms que figuren en el catàleg a títol d'atribució són temptadors, i cal abstenir-se de defraudar amb atribucions impossibles la il·lusió del novell col·leccionista que es fia de les llegendes del catàleg, posant davant el mot «atribuït» com aquí s'ha fet. En aquest cas ultra la direcció d'aquesta venda ha advertit que tenien els ofertors el dret del lliure examen de les obres abans de fer l'oferta.

Cal afegir que una col·lecció ben feta i seleccionada d'aquesta pintura que el comerç d'antiguitats posa avui a l'abast de molts *amateurs*, és una cosa que no sols pot constituir un noble plaer per al posseïdor, sinó un bé positiu per a la nostra Barcelona i una forma elegant, útil i pràctica de tenir petits capitals de reserva ben col·locats, tal com fan molts *amateurs* de l'estranger que han adoptat la compra d'obres d'art com una forma de segur de vida o de vellesa més agradable i més guanyadora que una carta d'un Banc de Segurs.

Per a donar una idea de la importància d'aquesta exposició-venda, donarem a continuació la llista dels noms dels autors als qui han estat atribuïdes les obres exposades.

Divino Morales. — Nattier. — Teniers. — Zurbarán. — Jordaens. — Goya (bocet). — Wenix. — Van Orley. — Breughel de Velours. — Juste de Gant. — Jean Metsys. — Van Ostade. — Van Dyck. — Albano. — Andrea del Sarto. — Lancret. — Lanney (signat). — Dirk Hals. — Boucher. — Poëmbourg. — Brest (signat). — Murillo. — J. Ganelie (sig-

nat). — Carreño de Miranda. — Escola Flamenca. — Panini. — Viladomat. — Jean Gossaert. — Lorenzo de Credi. — Hogart. — Benson. — S. Jayman (signat). — Fragonard. — Bellegambe. — Paul Potter. — J. B. del Mazo. — Jean Steen. — Escola Toledana. — Quentin Metsys. — Wouwerman. — Bernardo Daddi (segle XIV). — Murillo (primera època). — Claudi Cocllo. — Rembrandt. — (Goya (època dels frescos del Pilar). — Escola de Lancret. — Delacroix. — Correggio. — Molenaer. — Solario. — Lingelback. — Guido Reni. — Pacheco.

Una Exposició de Martí i Alsina a «La Pinacoteca» i dos donatius pel nostre Museu de Belles Arts

A «La Pinacoteca» s'ha celebrat una exposició ben seleccionada d'obres del gran pintor Martí i Alsina, que és cada dia més estimat dels nostres *amateurs*. Un auto-retrat, de Martí i Alsina, un quadre de flors, una natura morta, són les obres cabdals que s'exhibeixen, a més d'altres pintures sobre temes de paisatge i figures molt interessants.

L'auto-retrat de l'artista, fet a la segona època, és una meravella de color. Uns visitants entusiastes recordaren que al Museu de Belles Arts en Martí no hi fa pas el paper que li toca, i que, fora d'un dibuix al llapis auto-retrat comprat darrerament, l'efigie del gran mestre del naturalisme català no era a la Sala Martí del nostre Museu Modern. Un dels comentaristes tingué la idea d'iniciar una subscrip-

GIOTTO. — «Sant Francesc dona el seu mantell a un pobre.» Fresc a l'església de Sant Francesc a Assisi.

GIOTTO. — «El broll misteriós d'una font.» Fresc a l'església de Sant Francesc a Assisi.

més tard i mentre la Itàlia del Nord sofria més dòcilment la influència estrangera, la Toscana anava produint un estil cada dia més senzill, però originalíssim, que a sa vegada exercí una influència decisiva en les arts del dibuix, deixant grans panys de parets que feien indispensable una decoració i més particularment exigien la forma decorativa de la pintura al fresc, mentre que l'escultura és exclosa en aquest art nou.

Efectivament, el paper de l'escultura consistia, sobretot, en l'ornamentació de les trones de predicador, que per aquestes circumstàncies resultaren una de les parts més essencials en totes les esglésies. Mes endavant s'hi va afegir en aquesta tasca per l'escultura la dels enterraments o monuments funeraris, que trobaren el seu més principal lloc a les esglésies de les ordres mendicants.

Però totes dues arts, així la pintura com l'escultura, començaren simultàniament el seu gran treball a mitjans del segle XIII; i sols la ignorància en què s'ha viscut respecte als orígens de l'art italià ha pogut impedir que al costat de les obres d'escultura dels Pisans no s'hagi sapigut descobrir al propi temps, en les pintures d'aquella mateixa època, tots els elements de la nova concepció artística. Les primeres obres pictòriques del Renaixement són, als començaments, d'un voler menys pasmós que el de les escultures de les trones de Pisa i de Siena, això és evident; però el cert és que tals obres existeixen i que totes elles consisteixen principalment en les representacions de sant Francesc i de sa llegenda.

I és que el Sant i la seva llegenda foren, fins a un cert punt, els educadors del nou art de la pintura. Els desitjos universals d'obtenir una commemoració plàstica del Sant proporcionaren als artistes un assumpte nou, tan feliç com grandios.

I com per a la representació d'un tema tan proper no existien tradicions consagrades que els pintors tinguessin de respectar, es varen trobar portats a buscar l'observació en la vida real. Les poètiques històries de Tomàs de Celano i de Bonaventura esdevingueren tot seguit lectures favorites del poble i amb la riquesa de llurs imatges excitaren i dirigiren la fantasia dels artistes. Sols després d'això, i pels voltants de l'any 1300, va ésser quan les forces artístiques en tal manera exercitades es varen emprar en la tasca de representar a Crist en creu i a la Mare de Déu i tot seguit a representar en una forma nova la història bíblica, tal com ho prescrivia la predicació franciscana.

Fins aquí el que diu substancialment l'Enric Thode en el capítol VI de la seva esmentada obra. Tota ella, a part de constituir una història del Sant d'Assisi, té per objecte, primordial arribar, per mitjà del mètode experimental, a la demostració dels conceptes que s'acaben d'exposar. La seva publicació, qual primera edició va sortir en l'any 1885, va constituir el punt de partida d'una sèrie d'estudis dirigits a descobrir les fonts d'inspiració de les obres d'art, i d'una manera més especial una bona part d'ells, a puntualitzar per quins camins la influència franciscana va prevaldre en les arts plàstiques.

Thode, després d'estudiar la vida de sant Francesc, pintar son caràcter i descriure d'una manera patètica sos últims anys i l'excelsa mort del «Poverello», emprèn un estudi consciencios de les representacions plàstiques del mateix Sant i de la llegenda franciscana, i demostra, amb gran còpia de dades, les formes noves donades a les representacions cristianes per les arts, així respecte a la vida de Jesús com a la llegenda de la Verge, a les al·legories dels vots franciscans, a la descripció de l'església d'Assisi, amb la seva decoració artística, etc., etc.

Com a mostra interessantíssima de la manera de tractar aquelles comprovacions, recordarem els estudis dedicats al Naixement i a la Crucifixió de Jesús.

Explica, respecte al primer, que les «Meditacions» de sant Bonaventura expliquen el Naixement del Nen Jesús, segons la visió d'un franciscà, i després de descriure el text passa revista a les representacions inspirades en l'antiga manera fins arribar al Giotto i a Nicolau de Pisa, amb la Mare de Déu agegada al llit i el Nen Jesús al bressol; observa la transformació que s'opera en Taddeo Gaddi, en Giotto, en Orcagna, fins a trobar, a l'acabament del segle XIV, a Maria de genolls adorant l'Infant Jesús despullat a terra. I lo curiós és que en el «llibre de la pintura» del Mont Athos es descriu ja el mateix tema en els següents termes: «Maria, agenollada posa el Nen al bressol»; i no obstant cap de les representacions antigues respon a n'aquest text. Aquesta manera de tractar el tema es va generalitzar a Florència des de 1400, i el desenrotllaren admirablement Filippo Lippi i Luca della Robia. Els pastors també apareixen en adoració davant del bressol, i així la unitat de la composició obté son complet desenrotll. A comptar d'aquella hora, les representacions del Naixement expressen en tota sa puresa la conjunció de l'amor maternal i de la humil adoració, que des de tant temps la imaginació pietosa de Jacopone havia infiltrat en la poesia franciscana.

Si es comparen els cants de Jacopone amb les obres d'art que representen el «Naixement», s'obté el convenciment d'un fet que ha revelat ja l'estudi del desenrotll de l'art grec; això és, que les arts plàstiques necessiten molt més temps per traduir amb fidelitat les concepcions religioses d'una època, que la poesia; i es veu al propi temps comprovat que és la poesia la que dirigeix més o menys directament la invenció artística.

Passem ara a examinar els passatges que ens parlen de la Crucifixió. No hi ha tema en la història cristiana que hagi sentit d'una manera tan fonda la influència de sant Francesc com l'escena de la Crucifixió. El culte del Sant Christus mateix, tal com la inaugurà el Sant d'Assisi, donà un impuls poderós a l'art, quasi al següent dia de la seva mort, i així

GIOTTO. — «La mort de Sant Francesc.» Fresc a Sta. Croce de Florència.

veiem que Giunta pintà un Sant Christus per a la Basílica d'Assís en 1236 per encàrrec de fra Elias. En les obres de Giunta s'hi manifesta una nova concepció, completament naturalista, de Jesús Crucificat. I una cosa hi ha absolutament certa, i és que després de sant Francesc, i baix la influència directa del Sant, la concepció de Crist en Creu es transformà i que els artistes demostraren un zel, fins llavors desconegut, en celebrar aquest moment de la Vida de Jesús.

Durant el segle XIII s'operà una revolució total en aquesta escena; tots els elements simbòlics i al·legòrics desapareixen, i tot es converteix en vida i realitat. Les darreres paraules «Consumatum est», es representen d'una manera directa; Jesucrist és mort, però humanament, després de patir sofriments inexplicables; sa Mare, que ha participat dels seus sofriments, es desmaia en el paroxisme del dolor; sant Joan i altra Maria procuren sostenir-la pels braços, mentre que la Magdalena cau abraçada al peu de la Creu.

(Seguirà.) VICENS DE MORAGAS.

Una Exposició de pintura antiga a les Laietanes

El nostre comerç d'obres d'art antigues comença a ésser (i ho diem en honor dels que hi intervenen, entre els quals figuren avui a Barcelona—com a totes les grans capitals—artistes i persones cultíssimes) alguna cosa més que una trista tràfica de desmembració del nostre patrimoni artístic. Els antiquaris d'ara no són ja la pobra gent instintiva i mal preparada que duia a vendre tresors d'art català a l'estranger; ara entre ells n'hi ha molts que saben enriquir el nostre patrimoni artístic comprant coses d'art antic a fora i venent-les aquí.

Un moviment curiós de col·leccionisme s'ha desvetllat entre nosaltres, corresponent sens dubte al mateix fet que ha promogut aquesta milloració en el ram del negoci d'an-

tiguitats. Els *amateurs* i compradors cada dia són més i més intel·ligents i exigents. Les exhibicions, vendes i subhastes d'antiguitats són cosa corrent avui dia, i les obres que en elles s'hi porten cada dia millors, establint-se una confiança entre compradors i venedors i una seriositat que és indispensable per a mantenir un mercat i una afició.

Les nostres col·leccions públiques i privades han lograt reunir una part important del patrimoni artístic de la terra, les peces mestres del qual, avui degudament valorades, no estan pas a l'abast de totes les bosses; però el col·leccionisme té una altra missió a complir, i és la de nodrir la terra d'obres d'art dels altres països. No manquen avui a Barcelona un o dos col·leccionistes d'alta categoria que recopilen obres dels grans mestres clàssics i acuden a les grans vendes que es fan al món, disputant peces cabdals que vénen a enriquir Barcelona. Un altre col·leccionisme no menys intel·ligent, s'ha dedicat a la recerca de les obres dels mestres catalans del segle XIX, tan oblidats fins ara. Des dels romàntics als naturalistes com en Rigalt, en Martí i Alsina, en Vayreda, etc., tot un estol de petits mestres són amorosament reconeguts i estimats pels nostres *amateurs*. Un altre col·leccionisme, finalment, s'ha dedicat a la pintura dels segles XVII i XVIII d'Europa, on, descomptant aquells mestres cabdals inassequibles, hi ha mestres de segon ordre exquisits i meritíssims que cada dia s'avaloren més.

En general, els nostres antiquaris puen en aquest pou sens fi dels grans centres artístics d'Europa i porten aquí una selecció d'obres estimables que queden entre nosaltres. Tal és el tipus d'exposició-venda que ha estat oberta a les Galeries Layetanes. L'*amateur* hi ha pogut admirar peces a preus assequibles i de valor positiu que ha d'ésser sempre creixent. Així tota una sèrie de petits mestres flamencs i holandesos ha sigut presentada i acollida pel públic amb afectes dignes de la serietat de l'exhibició. Una taula

GIOTTO. — «El sermó als ocells.» Fresc a l'església de Sant Francesc a Assisi.

amb «La Verge i el Nen», atribuïda a Metsys, ha obtingut preus respectables. Un paisatge atribuït a Breughel també ha assolit bones apostes.

Els noms que figuren en el catàleg a títol d'atribució són temptadors, i cal abstenir-se de defraudar amb atribucions impossibles la il·lusió del novell col·leccionista que es fia de les llegendes del catàleg, posant davant el mot «atribuït» com aquí s'ha fet. En aquest cas ultra la direcció d'aquesta venda ha advertit que tenien els ofertors el dret del lliure examen de les obres abans de fer l'oferta.

Cal afegir que una col·lecció ben feta i seleccionada d'aquesta pintura que el comerç d'antiguitats posa avui a l'abast de molts *amateurs*, és una cosa que no sols pot constituir un noble plaer per al posseïdor, sinó un bé positiu per a la nostra Barcelona i una forma elegant, útil i pràctica de tenir petits capitals de reserva ben col·locats, tal com fan molts *amateurs* de l'estranger que han adoptat la compra d'obres d'art com una forma de segur de vida o de vellesa més agradable i més guanyadora que una carta d'un Banc de Segurs.

Per a donar una idea de la importància d'aquesta exposició-venda, donarem a continuació la llista dels noms dels autors als qui han estat atribuïdes les obres exposades.

Divino Morales. — Nattier. — Teniers. — Zurbarán. — Jordaens. — Goya (bocet). — Wenix. — Van Orley. — Breughel de Velours. — Juste de Gant. — Jean Metsys. — Van Ostade. — Van Dyck. — Albano. — Andrea del Sarto. — Lancret. — Lanney (signat). — Dirk Hals. — Boucher. — Poëmbourg. — Brest (signat). — Murillo. — J. Ganelie (sig-

nat). — Carreño de Miranda. — Escola Flamenca. — Panini. — Viladomat. — Jean Gossaert. — Lorenzo de Credi. — Hogart. — Benson. — S. Jayman (signat). — Fragonard. — Bellegambe. — Paul Potter. — J. B. del Mazo. — Jean Steen. — Escola Toledana. — Quentin Metsys. — Wonwerman. — Bernardo Daddi (segle XIV). — Murillo (primera època). — Claudi Coello. — Rembrandt. — (Goya (època dels frescos del Pilar). — Escola de Lancret. — Delacroix. — Correggio. — Molenaer. — Solario. — Lingelback. — Guido Reni. — Pacheco.

Una Exposició de Martí i Alsina a «La Pinacoteca» i dos donatius pel nostre Museu de Belles Arts

A «La Pinacoteca» s'ha celebrat una exposició ben seleccionada d'obres del gran pintor Martí i Alsina, que és cada dia més estimat dels nostres *amateurs*. Un auto-retrat, de Martí i Alsina, un quadre de flors, una natura morta, són les obres cabdals que s'exhibeixen, a més d'altres pintures sobre temes de paisatge i figures molt interessants.

L'auto-retrat de l'artista, fet a la segona època, és una meravella de color. Uns visitants entusiastes recordaren que al Museu de Belles Arts en Martí no hi fa pas el paper que li toca, i que, fora d'un dibuix al llapis auto-retrat comprat darrerament, l'efigie del gran mestre del naturalisme català no era a la Sala Martí del nostre Museu Modern. Un dels comentaristes tingué la idea d'iniciar una subscrip-

GIOTTO. — «Sant Francesc dona el seu mantell a un pobre.» Fresc a l'església de Sant Francesc a Assisi.

Ciò i comprar l'obra per a regalar-la al Museu. Ben aviat va créixer la llista on s'hi apuntaren tots els presents i alguns altres visitants que aquella vetlla feren cap a l'exposició. A darrera hora, però, quan ja tancaven, entrà un visitant. Li anunciaren que la subscripció era oberta. Demana el preu de venda del quadre, i un cop adquirit va donar l'ordre de què acabada l'exposició l'entreguessin al Sr. President de la Junta de Museus, a títol de donatiu anònim.

El generós ofertor obligà a la promesa formal de no dir el seu nom...

A l'endemà els iniciadors de la subscripció que havien fet passos, varen rebre satisfets la notícia... però la subscripció era ja iniciada i ben aviat va decidir-se destinar-la per adquirir una altra obra de Martí de les exposades i fer-ne així mateix donació al Museu si es reunia la suma necessària.

Bell exemple i bell començar d'un costum que faria honor a la nostra Barcelona. Respectem l'anònim de l'ofertor de l'auto-retrat d'en Martí; però vagi el nostre agraïment vers l'inconegut i vagi també vers els iniciadors de la subscripció i vers els generosos subscrits que pensen amb el nostre Museu.

FLAMA.

LES EXPOSICIONS

F. Masvila a les Layetanes. — El dia 4 del corrent es va obrir a les Layetanes una interessantíssima exposició de pintures i retrats de Frederic Masvila, de la qual parlarem en el nostre nombre vinent.

Paisat es d'Olivet Lagarés a les Layetanes. — El pintor J. Olivet Lagarés ens ofereix un cas d'aplicació al treball dur de la pintura, veritablement exemplar. Amb aquesta exposició demostra com l'esforç i el dalit de comprensió porten a l'artista a penetrar la realitat del món exterior i a conèixer-la, cosa que és absolutament indispensable al qui la vulgui revelar en la seva pintura. Olivet Lagarés, per un camí ple de modesties i d'esforços, ha lograt tenir a la mà la clau de la bona pintura i descobrir el lloc on rau abscondit el secret dels mestres.

Els seus paisatges sempre agradosos, una mica superficials, un xic esborrallats d'indecisió i tous per manca del sentit estructural de les coses, ens apareixen ara durs de les primeres veritats trobades i llampants d'emocions vives dels bons descobriments que ha fet l'artista. «Matí de desembre», per exemple, és una tela orgànica, on el món deixa d'ésser un teló ben compost i acolorit per a convertir-se en un tros de realitat plena d'alè vital. La tela «Primavera», menys forta, mostra en algun punt consecucions de mestre. «Sol de tarda» ensenya tot un pintor... Queden encara rastres de les flonjors passades, dels esborrallaments d'antigues indecisions, de trucs apresos davant les teles d'en Vayreda... Olivet Lagarés triomfarà definitivament de tot això. Ha obert forat al mur dels prejudicis i lluca ja el ver camí de la pintura.

Composició històrica atribuïda a Fragonard. (Exposició venda de pintura antiga a les Galeries Layetanes.)

Al donar-li la nostra enhorabona pels triomfs aconseguits, ens plau felicitar-nos del camí emprès i mostrar-li a guisa d'estimulant divisa, aquell mot que hauria d'ésser el guia de tots els pintors de la natura: Endins!...

Exposició Mulet a les Galeries Layetanes. — V. Mulet és un artista valencià de dots molt estimables. Presenta una sèrie bellíssima de paisatges d'Andalusia i de França, que no tenen altre defecte que el d'ésser tractats sota una manera pictòrica interessant i bella, però que representa un apriorisme estilístic molt perjudicial. Mulet, que és home dotat per a la pintura, no deuria oblidar que l'estil no és un motllo preconcebut dins el qual es buida l'emoció de la realitat, sinó que és un producte de l'emoció que la realitat promou en l'esperit de l'artista: un resultat, en fi. Cenyr, reduir, estil·litzar la natura no és tenir precisament un estil pictòric, sinó pintar segons les normes d'un estil (cosa molt diversa) i en la subjecció al qual les sensacions vives i directes perden la frescor. Sàvia i intel·ligent i bella la manera de Mulet, ella constitueix un mur que mai no el deixarà avançar. Cal que tiri a terra aquest mur. Les valors de l'artista mereixen el que ens atrevim a

donar-li afectuosa i respectuosament aquest modest consell.

Pintures de Martí Garcés a les Galeries Areñas. — La pintura de Martí Garcés, plena de simpatia, ha aconseguit dins el seu gènere notes mestrioses i inigualades en la pintura de l'actual moment. El to suaument romàntic dels seus interiors senyorívols, amb les figures femenines a contrallum d'una finestra davant del transparent o del fons lluminós d'un vell jardí, és una cosa típica de l'artista que ha promogut en ell moments de veritable emoció pictòrica. En aquesta exposició que ara ha tingut oberta a les Galeries Areñas, dues o tres teles aguanten elles soles els prestigis que l'artista té aconseguits, però emprenent volades noves (cosa que és d'estimar en tot artista), ha canviat els seus usuls escenaris flonjos i avellutats amb llums delicades i íntimes, per les velles pedres del Palau del rei Martí de Poblet, davant les admirables finestres del qual ha col·locat algunes figures evocant (amb poca fidelitat històrica) els monjos del vell cenobi, o repetint una de les seves noies romàntiques. Martí Garcés no ha vençut les dificultats de pintar la venerable nuesa dels murs de pedra. Les seves teles no han assolit aquella verba típica

de les pintures on ens conta els ors vells i la llusor de les sedes i dels domassos dels sumptuosos palaus. Així mateix, quan s'ha llençat a l'aire lliure, s'han suscitat problemes de llum que ha envestit i ha resolt en alguns casos, però que en altres no ha reeixit pas com és costum en ell de reeixir. Assenyalem, però, aquesta noble inquietud de renovar els seus horitzons que l'artista manifesta. Martí Garcés mereix prou respecte perquè assistim al seu viatge interessats pel seu esforç i segurs del seu futur triomf, que trobarà al capdavant d'aquesta renovació dels seus temes que en aquesta interessant exposició sembla iniciar-se i en la qual — repetim-ho — hi ha obres que elles soles serien suficients a mantenir el seu ben guanyat prestigi.

Dibuixos d'Elsa Jernàs a Can Dalmau. — Elsa Jernàs es una noia sueca que viatja i pinta i es guanya la vida amb la seva noble professió. Dedicada a l'escenografia, ha fet a França i a Espanya alguns notables treballs. Exposa ara a Can Dalmau una sèrie de dibuixos, aquarel·les, aiguaforts i litografies que revelen un domini dels procediments molt important. Es nota sobretot en les obres d'Elsa Jernàs una educació d'escola considerable. Sap bé les lleis del dibuix i la seva mà hi va segura. Els paisatges de la seva terra els ha expressat graciosament en les seves litografies. Un sentiment delicat, un realisme atent i una emoció continguda són característiques meritories de les seves obres. A Sevilla ha dibuixat sense fer espanyolades, amb el mateix nervi i amb la mateixa simplicitat intensa. Algunes belles aquarel·les ens la mostren pintora sensible i dóna un tast lleminer del que deuen ésser les seves obres en color.

Benvinguda sia entre nosaltres i siguem-li grats de venir a enriquir el nostre moviment artístic amb l'exhibició de les seves obres tan estimables.

Paisatges sud-americans de Lluís Maristany de Trias. — Notes de paisatge pintades d'una manera fugissera, amb un procediment divisionista insegur. Algunes belles armonies de color salten per ací i per llà indicant la presència d'un home dotat amb condicions que apareixen mal endreçades entre la vaguetat sovint inspirada i plena de sensibilitat d'algunes de les obres exhibides, poc importants per a formular un judici més complet de l'apreciable artista.

Paisat es de Joan Fuster a Can Parés. — L'artista mallorquí Joan Fuster feia alguns anys que no havia fet cap a les nostres sales d'Exposició. Ara hi ha comparegut amb una sèrie de visions de Mallorca, l'illa dels paisatges prestigiosos, l'illa de les cales amb les aigües quietes i transparents, veritable trencacolls pels pintors que volen dir la qualitat de les coses.

Joan Fuster ha lograt trossos d'aquella veritat bellíssima de Mallorca, i aquest triomf l'ha de satisfer, i el compensa sobradament d'aquelles altres teles més esforçades i menys reeixides, que ha fet bé de

Atribuït a Carreño de Miranda. (Exposició de pintura antiga a les Galeries Layetanes.)

portar a l'exposició, mostrant així tot el procés del seu noble treball.

Domènec Soler i Gili a Can Parés. — Pintor humil i constant, el paisatgista Soler i Gili mostra en la seva exposició d'enguany algunes teles veritablement emocionades. Mancava en la correcció esforçada de les obres d'en Soler aquesta punta de cosa viva que ara s'hi sent, aquest llampec de la interna vibració que estil·litzava l'espectacle real i el concreta en un sentiment. Així, certes muntanyes ombrejades pel ponent, fortament estructurades; així el sentiment de la desolada netedat dels rasos als grans cims, o el pampellugueig virolat d'una processó, o un tros d'arbreda palpitant... Domènec Soler torna a estones als vells temes i a les velles maneres, però en la seva confiança constant amb la naturalesa es veu que darrerament hi ha tingut estones de fonda i emocionada intimitat que han donat a les seves obres una nova valor. Per ella el felicitem.

El Foment de les Arts Decoratives a Mn. Josep Gudiol

Amb motiu de l'excursió que el Foment de les Arts Decoratives ha efectuat a Vich per tal de veure les noves pintures de l'absis de la catedral, obra d'en Josep M.ª Sert, i de visitar el Museu Episcopal, ha

estat entregat a l'eminent arqueòleg director i ànima d'aquella institució cabdal de la nostra cultura artística, el següent missatge que fa un veritable honor al Foment i compleix un deure que la nostra cultura té amb el virtuós i savi sacerdot.

Diu així:

«Reverend Senyor:

Si els servidors de la cultura mereixen la gratitud dels ciutadans, si aquesta els hi és deguda encara en major grau quan, tot servint aquella nobilíssima causa, han contribuït a fer Pàtria, quin deute immens no tenim envers vós per la vostra formidable obra d'estudis arqueològics i per haver plasmat amb esforç d'anys aqueix Museu Arqueològic Episcopal de Vich, on s'apleguen tantes meravelles, enriquides pel seny i l'amor que heu posat en percaçar-les, estatjar-les i catalogar-les.

Generosament, inlassablement, heu donat les vostres hores i les vostres energies a una gran tasca orgànica, completant i lligant amb

lo més característic de la nostra terra els coneixements d'aquesta ciència universal de l'art antic que a cada poble té caïres especials.

Per a fer-ho com calia amb conscient sacrifici heu deixat la salut entre les pàgines dels vostres manuscrits, entre els objectes del Museu, sense que mai les més doloroses limitacions orgàniques hagin enterbolit la claretat de vostra in-

«Paisatge amb figures i bèsties.» Atribuït a Paul Potter.

tel·ligència o emboirat aquesta memòria en què copseu tota l'arqueologia religiosa.

Déu vos pagui la vida que tan desinteressadament heu esmerçat; Déu premii els vostres mèrits, que nosaltres, com a conueadors i aimadors dels Oficis d'Art, valorem al seu vertader preu i honorem amb tot el cor.

Barcelona, desembre de 1926. — Pel Foment de les Arts Decoratives, *El Consell Directiu.*»

GASETA DE LES ARTS

Apareix quinzenalment

EDITORIAL DAVID, Corts, 460 EDITORIAL POLÍGLOTA, Petritxol, 8

Subscripció: Barcelona..... 2 ptes. al mes
Península i Amèrica 30 » l'any
Altres països..... 36 » »
Número solt:
De l'any corrent Ptes. 1'25
» anterior » 2

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS CASP, 46.
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2.ª, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
DURAN CAMPS, R. DIAGONAL, 335, TALLER.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
MASVILA, F. Pg. S. JOAN, 133, ESTUDI
MESTRES, FÈLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)
RINCON, VICENS PETRITXOL, 14

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.ª, 1.ª

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT
FRANCESC (SARRIÀ).
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.ª, 2.ª

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
LLONGUERAS, JAUME .. RDA. S. PERE, 36, 3.ª, 1.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.ª E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON DIAGONAL, 389.

Projectistes de jardins

LLIMONA I BENET, RAFAEL CASA BALIARDA-HORTA
RIGOL ARTUR PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS Pl, 1, 1.ª

Llibreries d'art

EDITORIAL POLÍGLOTA PETRITXOL, 8.

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MONTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2.ª

Efectes de dibuix i pintura

GUARDIOLA, I. VALÈNCIA, 199.
HORTA, MIQUEL AVINYÓ, 7
TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. ... RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 DAR.ª CATED.
GALERIA MONTLLOR .. FRERERIA, 5. » »
QUER FARRÉS, FR.ª ... PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRIBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT
CUGAT DEL VALLÈS).

Ceràmica d'art

GUARDIOLA, JOSEP MOZART, 6, 1.ª, 2.ª

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2.ª, 2.ª

Ebenistes

BUSQUETS, JOAN P. GRÀCIA, 36.
HOMAR, G. CANUDA, 4.
ORRI, FREDERIC ARIBAU, 226.
VAYREDA, RAIMOND .. BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Escultors decoradors

SOLER, FRANCESC ARIBAU, 224 INTERIOR.

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª .. MONTSENY, 77 (GRÀCIA).

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.
TARRAGÓ, ENRIC..... CONSELL DE CENT, 283.

Galeries d'exposicions

AREÑAS CORTS, 670.
GALERIES DALMAU ... P. GRÀCIA, 62.
GALERIES LAIETANES. CORTS, 613.
MALMEDÉ, L. P. GRÀCIA, 68.
PINACOTECA, LA CORTS, 644.
SALA PARÉS (MARAGALL) PETRITXOL, 5

Joiers

SUNYER, R. CORTS, 660.

Làmpares

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERO, PERE ARIBAU, 103.

Miralls

TERRÉS CAMALÓ, E. ... EXPOSICIÓ: L'AURIA, 9
TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. C. Tallers: VALÈNCIA, 483

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÀLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÀNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª SANTA ELENA, 4 i 6
CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J.... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
PRIU, TOMÀS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BAÑERES, H... CALL, 21.

Tapissers

BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
GILABERT, JOSEP PASSEIG DE GRÀCIA, 114
LLOSA, PERFECTE..... BALMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT
CUGAT DEL VALLÈS).

Vidres d'art

GRANELL I C.ª..... ENRIC GRANADOS, 46.
RIGALT, BULBENA I C.ª CASANOVA, 32.
TERRÉS CAMALÓ, E. ... EXPOSICIÓ: L'AURIA, 9
TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. C. Tallers: VALÈNCIA, 483

R. SIVNYER

JOIER

TEL. 813 - S.P. GRANVIA, 660

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

SILLÓ DE REPÓS

Patent n.º 93559

POT GRADUAR-SE A QUATRE POSICIONS
DIFERENTS A AVENTATJA EN CONFORT
I EN ECONOMIA AL SILLÓ *ADJUSTABLE* DE
FABRICACIÓ ANGLESA

Model A.
Tapissat amb molles

Model B.
Amb coixins de miraguanó

A. Badrinas

Neptú, 2 (G.)

BARCELONA

ANTIGUITATS D'ART

Call 28 PRAL.

(CARRER FERNANDO)
(PLAÇA ST. JAUME)

BARCELONA

Ha sortit
La Novel·la d'en "FLAMA"

La Rulota

LLIBRERIA CATALONIA

Plaça Catalunya, núm. 17

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Priu Mariné

Taller de daurats • Altars • Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules antics

Consell de Cent, 368
(entre Bruch i Girona)

TELÈF. 2002 S. P.
BARCELONA

LA CIUTAT I LA CASA

REVISTA D'ARQUITECTURA,
ARQUEOLOGIA I BELLS OFICIS

Corts Catalanes, 754, 1.ª 1.ª

BARCELONA

JOAN BUSQUETS

Casa fundada l'any 1840

MOBLES ARTÍSTICS DECORACIÓ
OBJECTES PER A PRESENT

Exposició, Despatx i Tallers:

Passeig de Gràcia, 36 = Tel. 5314 A. = Barcelona

Art • Marcs
Presents

Sala Parés

Petritxol, 5 Telèf. 3523 A.

MOBLES ARTÍSTICS DE ROTEN (JONC)

FÀBRICA:

Passeig de Gràcia, 115

BARCELONA

BRONZES D'ART
FERRETERIA I METALLS PER A OBRES
LÀMPARES
INSTAL·LACIONS AIGUA I GAS

BIOSCA & BOTEY, S. L.

VENDES:
Rambla Catalunya, 129
Telèfon 1228 G.

TALLERS:
Roger de Flor, 189
Telèfon 1005 G.

Compreu el llibre Per la bellesa de la Llar humil

Recull d'orientacions

Edició del Foment de les
Arts Decoratives il·lus-
trada amb 50 làmines en
negre i colors i un suple-
ment contenint l'alçada
— i plantes d'un edifici —

Preu: 18 ptes.

Reproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
Barcelona

**LA PINACOTECA
GASPÀ ESMATJES**

MARCS I GRAVATS
EXPOSICIONS PERMANENTS

Corts, 644 (entre P. Gràcia i Claria). Telèfon 5045 A.
BARCELONA

LONES, LONETES, LLANETES
I ALTRES TEIXITS

TOLDOS, VELAM, BANDERES
I SIMILARS

TENDES DE CAMPANYA
DE DIFERENTS MODELS

CONFECCIÓ DE TOTA CLASSE
DE TREBALLS DEL RAM

G. ESTAPÉ

PASSEIG DE SANT JOAN, NÚM. 8

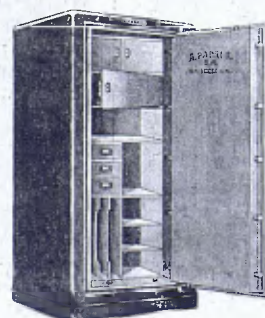
TELÈF. 203 - S. P.

BARCELONA

G. Homar

Mobles
Làmpares
Decoració
Antiguitats

Canuda, 4 BARCELONA

A. PADRÓS, S. A.

Premiada a l'Exposició d'Arts Decoratives de París de 1925

ARQUES INVULNERABLES PER A CAUDALS
AMB PANY DE SECRET SENSE CLAU

PREMSES PER A COPIAR CARTES

PANYS DE SEGURETAT PER A PORTES DE PIS

BÀSCULES DE ROMANA SENSE PESOS

CAMBRES CUIRASSADES AMB COM-

PARTIMENTS (PER A BANCOS I BANQUERS)

A PROVA DE FOC, EXPLOSIUS I LLADRES

Fem tramesa de pressupostos si s'ers demaneu

TALLERS: VALENCIA, 501-503 • CASTILLEJOS, 247-249
DESPATX: RONDA SANT PERE, 21 • BARCELONA